

Škotska – dežela s šolo brez številčnih ocen

Mag. Leonida Novak
Zavod RS za šolstvo

Povzetek: V prispevku želim predstaviti spoznanja s študijskega obiska v Glasgowu na Škotskem, ki je bil izveden v okviru projekta Supporting teachers for effective assessment for learning. Poleg opisa nekaterih osnovnih značilnosti šole posebno pozornost namenjam vlogi formativnega spremljanja, ki je osnovni model škotskega šolskega sistema po prenovi leta 2001. Rezultate obiska apliciram v obliki številnih fotografij, ki kažejo na uresničevanje ciljev kurikula za odličnost v nižjih razrednih osnovne šole. Na koncu prispevka ponujam še nekaj praktičnih zamisli za izvajanje vzgojnega in izobraževalnega procesa na razredni stopnji. **Gljučne besede:** Škotska, kurikulum za odličnost, formativno spremljanje, merila uspeha. **Scotland - a Country Without Numeric School Grades. Abstract:** In this article I want to present findings from a study visit to Glasgow, Scotland, which was carried out within the project "Supporting teachers for an effective assessment for learning." Besides describing some of the basic characteristics of the school, I pay special attention to the role of formative assessment, which has been the basic model of the Scottish school system after the renovation in 2001. I present the results of the visit in the form of numerous photos that shows realisation of the objectives of the curriculum for excellence in lower primary school classrooms. At the end of the article I offer some practical ideas for performing the education process at the primary level of elementary school. **Key-words:** Scotland, Curriculum for Excellence, formative assessment, success criteria.

Uvod

V okviru projekta Supporting teachers for effective assessment for learning (krajše AFL), ki že drugo leto poteka na Zavodu RS za šolstvo,¹ sem se udeležila študijskega obiska Škotske, in sicer glavnega mesta Glasgow. Udeleženci iz Nizozemske, Belgije, Estonije, Irske in Slovenije smo obiskali nekaj osnovnih in srednjih šol, v katerih smo spremljali učni proces, se pogovarjali z učitelji, učenci, ravnatelji ter svetovalci. Šole, ki smo jih obiskali in v njih spremljali vzgojno-izobraževalni proces, so bile Carmyle Primary school, Miller Primary School, Haghill Park Primary School in Whitehill Secondary school.

Nekaj ključnih značilnosti škotskega šolskega sistema

Otroci vstopajo v šolo v starosti štiri leta in pol do pet let in pol. Osnovno šolo obiskujejo sedem let.

V osnovnih šolah v večini primerov en učitelj izvaja pouk v enem razredu za vse predmete v šolskem letu. Potrebna izobrazba učitelja, ki poučuje v javni osnovni šoli na Škotskem, je univerzitetna diploma prve stopnje, ki mu omogoča, da poučuje otroke, stare od tri do dvanajst let. Otroci v šolah nosijo uniforme; te so za vsako šolo drugačne, vsaka uniforma ima svojo zgodbo in tudi razporeditev barv in črt v dobro znanem škotskem vzorcu ima svojo utemeljitev. Vrata razredov so v času izvajanja procesa pogosto odprta, opazovali smo tudi proces na šoli z odprtimi učilnicami.²

Sliki 1 in 2: Šola z odprtimi učilnicami

Škotska je leta 2001 izpeljala temeljito prenovo šolskega sistema, ki je sledil povsem na novo postavljenemu kurikulumu. Nastal je t. i. Curriculum for excellence (kurikul za odličnost), katerega glavni cilji so:

- povečati učne dosežke vseh otrok in mladine,
- zmanjšati razhajanja med učenci, ki imajo visoke dosežke, in tistimi, ki dosegajo premalo,
- opremiti in pripraviti mlade za delovanje in odgovorno vlogo v stalno spreminjajočem se globalnem okolju z znanjem, veščinami in samozaupanjem.

Prenova šolskega sistema je zahtevala spremembo sistema dela in miselnosti celotnega šolskega prostora, tudi učitelja. Glavna naloga učiteljev je, da s profesionalnim dialogom gradijo sposobnost presojanja dokazov o učenčevem napredku in dosežkih. Za te dialoge imajo učitelji v svojem urniku tudi rezervirane ure. Usmerjeni so v celostno vrednotenje učenca, s tem da poudarjajo stalno učiteljevo usposabljanje in strokovno sodelovanje z učitelji šol, ki so povezane v mrežo. V Glasgowu je 21 šolskih mrež, ki jih sestavljajo učitelji iz osnovnih in srednjih šol, na srečanja učiteljev iz ene mreže (okrog sedem šol) pa sodeluje tudi svetovalec.

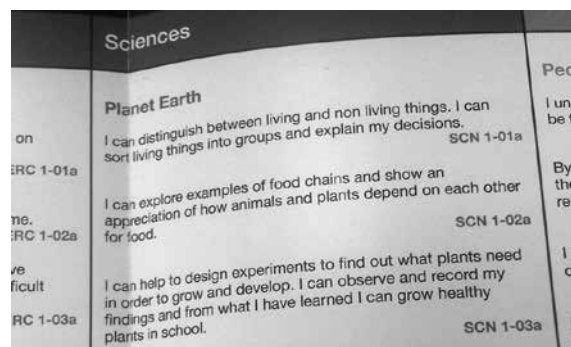
Formativno spremljanje kot osnovni model učenja in poučevanja

Škotski kurikulum natančno določa potrebne cilje, izkušnje in dosežke za posamezno starostno stopnjo. Učitelji te cilje uresničujejo po načelu spodbujanja vsakega posameznika ter tako omogočajo hitrejše napredovanje oz. napredovanje, ki je v skladu z učenčevimi zmožnostmi. Pravijo,

da napredovanje ni »galopiranje«, ampak skrbno načrtovan, izvajan in evalviran proces. Vse to jim omogoča model formativnega spremljanja, katerega udejanjanje lahko zasledimo pri vseh učiteljih in na vseh ravneh šolskega sistema. Škotski model formativnega spremljanja (Holcar Brunauer, 2013) ima te značilnosti:

- oblikovanje smiselnih kriterijev uspešnosti skupaj z učenci,
- vključevanje učencev v načrtovanje in vrednotenje njihovega učenja,
- zbiranje učnih dokazov in spremljanje učenčevega napredka,
- dajanje povratnih informacij in načrtovanje nadaljnjih korakov učenja,
- ugotavljanje, kje se nahaja učenec.

Slika 3: Izsek iz kurikula – naravoslovje v prvem razredu (Vir: www.curriculumforexcellencescotland.gov.uk)

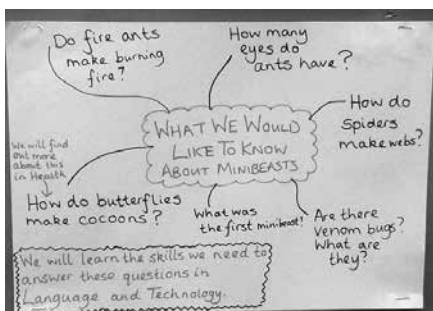
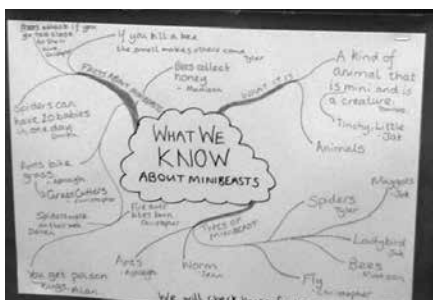
V pogovoru s svetovalci škotskega nacionalnega šolskega inštituta smo lahko slišali, kaj deluje oz. kaj je pomembno za doseganje učnega uspeha učencev. To so načela: otroci razumejo svoje učenje (to dosežejo v dialogu z učiteljem in vrstniki), učenci se učijo drug od drugega, učitelji spremljajo, odkrijejo in vedo, kako se učijo otroci, učitelji delajo skupaj (načrtujejo in presojuje otrokov napredek v t. i. moderacijskem času), vodstvo šole spremlja in podpira delo učiteljev, šole se medsebojno dopolnjujejo, vrednotenje znanja je vključeno v učenje in poučevanje. Učenci med svojim šolanjem obvezno oblikujejo t. i. profil,³ v katerem prikažejo svoja prizadevanja, dosežke ter razumevanje učnega procesa; pri tem sodelujejo tudi šola in starši.

Konkretna aplikacija formativnega preverjanja in spremljanja lahko pri spremljavi učnega procesa vidimo na vsakem koraku. Učenci razumejo svoj

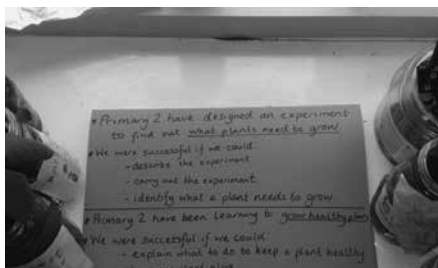
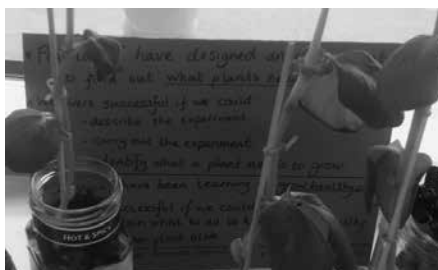
Sliki 4 in 5: Uvodni del učne ure v razredu šest- do osemletnih učencev in določitev meril uspeha

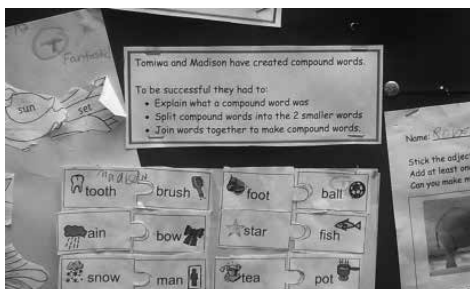
Sliki 6 in 7: Zapis preverjanja predznanja na plakatu

Sliki 8 in 9: Zapis meril uspeha ob gojenju rastline

Slike 10, 11 in 12: Razredni panoji so polni dokazov o učenju, ki so hkrati opremljeni z merili uspeha.

Slika 15: Semaforji – pripomoček za podajanje povratne informacije

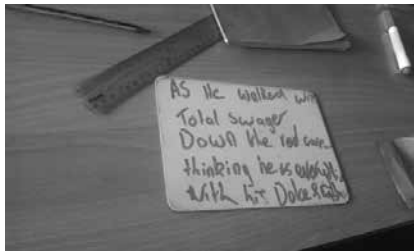
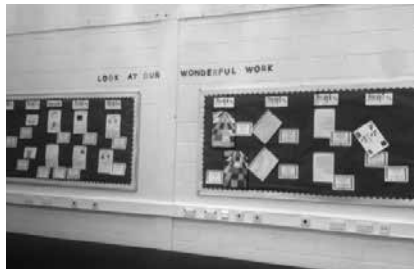
Poleg sprotne povratne informacije, ki je najpogostejše na ravni učenec – učenec, pa smo dobili vpogled tudi v končno povratno informacijo, ki jo v obliki poročila o napredku prejmejo učenci ob koncu leta oz. trikrat letno. V tej povratni informaciji o dosežku in napredku učenca so zajeta predmetna področja, ki imajo ob opisu dosežka tudi napotek za nadaljnje učenje. Torej učenci niso ocenjevani s številčnimi ocenami, temveč se napredek gradi na povratni informaciji. Posebno zanimivo je vrednotenje učenčevega vložka, odnosa, vedenja in domačega dela, po čemer se bistveno razlikuje od slovenskega ocenjevanja. V nekaterih poročilih tudi učenci in starši dodajo svoj komentar.

Slika 16: Poročilo o napredku učenca

<u>Religious and Moral Education</u>				
<i>Comments and next steps in learning</i> This session we have been studying the stories Jesus told in Christianity and have explored areas of Islam, Hinduism and Buddhism. Molly has shown great interest during our lessons each week and is very capable of sharing her understanding with the rest of the class. Molly worked well during group activities to retell some of the well known stories from the Christian faith. C Peffers (non-class contact teacher)				
<u>Health & Wellbeing (includes P.E.)</u>				
<i>Comments</i> Molly displays a positive attitude towards her own health and wellbeing and expresses her thoughts and feelings clearly. She has been an excellent addition to the pupil council this year. She has strong, positive relationships with her peers and shows respect for herself and others. She has developed her understanding of drugs and alcohol and healthy eating and can relate this to her own lifestyle. Molly shows good skill in P.E. She is aware of the importance of fitness, is confident and has an enthusiastic approach to all lessons. She has good coordination and stamina and was able to use these skills confidently in basketball, gymnastics, rugby and athletics. Molly performed particularly well in long distance running, representing the school in cross country. <i>Next steps in learning</i> - Molly's interest in PE should be encouraged through participation in extra curricular clubs and activities. - Molly should try to be more assertive in some situations as she can put others' feelings before her own.				
Effort	Attitude	Behaviour	Homework	
1	1	1	1	
1 Consistently Good		2 Generally Good		3 Needs Attention
<u>Final Comment from Class Teacher</u>				
Molly is at all times a polite, well mannered girl with a very mature, positive attitude to school life. She is extremely conscientious in her approach to class work and always produces work to the very best of her ability. She has a very caring nature and always thinks of others' feelings. Molly has been an absolute pleasure to teach and I wish her well in S1 and beyond. Thank you, Molly for all your hard work and enthusiasm throughout the year. Approach high school with the same attitude and I know you will do well!				
<u>Head Teacher's Comment</u>				
This is a wonderful final report Molly, very well done. You have had another successful year and I wish you more success and happiness at Bannerman High!				

Še nekaj praktičnih **zamisli iz škotskih razredov**
V prvih razredih smo opazili veliko dragocenih praktičnih rešitev organizacijskih in vsebinskih okoliščin v razredu. Njihov namen pojasnjujejo spodnje slike.

	Slika 17: Na učiteljski mizi stojita dva znaka – modri za fante, rdeči za deklince.
	Slika 18: Ko mora učenec na WC, vzame znak z učiteljske mize, ga postavi na svoj prostor in odide brez spraševanja. Ko se vrne, postavi znak nazaj na učiteljsko mizo. Posebno pomembno pravilo pri tem je, da na učiteljski mizi nikoli ne smeta manjkati oba znaka – pomeni, da je zunaj učilnice vedno samo en učenec.
	Slika 19: Raziskovanje z gojenjem metuljev (uporabljena je lahko tudi mreža za shranjevanje igračk). Material za gojenje učitelji dobivajo prek povezave http://www.insectlore.com/teacher-s-corner/school-kit .

	Slika 20: Tri košare, namenjene delovnim listom, ki so že rešeni, ali listom, pri katerih učenec potrebuje nasvet, pomoč. Delovne liste učenci med učnim procesom polagajo v košaro, učitelj pa ima tako pregled nad delom in hkrati povratno informacijo o tem, pri čem ima učenec težave.
	Slika 21: Kovinska tablica za zapis idej, ki jo stalno uporabljajo in je ves čas položena na rob učenceve mize.
	Slika 22: Razstava dosežkov v šolski jedilnici – vsak razred izbere dosežek v tednu, ki dokazuje, da se je posamezni učenec za nekaj res potrudil oz. vložil veliko dela (to je lahko npr. napredek na področju pisanja pri nekom, ki je imel do tedaj veliko težav).

Sklep

Spremljanje pouka v šolskem sistemu, kot je škotski, nam je odprlo nov pogled na šolo, na pomen formativnega spremljanja in vlogo, ki jo ima ta v šoli učenec in učitelj. Posebej velja izpostaviti usmerjenost v aktivno vlogo učenca v vseh fazah izvajanja učnega procesa: v načrtovanju, izgradnji znanja, evalviranju procesa, kakor tudi vzdušje, ki so ga uspele vzpostaviti vse obiskane šole in je naravnano k spodbujanju formativnega spremljanja. Obenem ne moremo mimo tega, da se ne bi primerjali s škotskim šolskim prostorom. Lahko rečemo, da imamo tudi v slovenski šoli precej učiteljev, ki odkrivajo pozitivne učinke formativnega spremljanja učenca ali so jih že odkrili, in to je spodbudno, si pa seveda želimo, da bi bilo to še bolj vgrajeno v vso vertikalo šolskega sistema v najširšem smislu. ■

Viri in literatura

1. Holcar Brunauer, A. (2013). Formativno spremljanje – škotski model. Delovno gradivo s seminarja za učitelje projekta. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
2. Kregar, S. (2014). Poročilo o študijskem obisku na Škotskem. Delovno gradivo s seminarja za učitelje projekta. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.
3. Education Scotland. Dostopno na <https://www.educationscotland.gov.uk> (pridobljeno 10. 4. 2014).
4. Gradivo, pridobljeno na študijskem obisku v Glasgowu na Škotskem.
5. Vse fotografije arhiv Leonide Novak in Saše Kregar.

Opombe:

- 1 Projekt na Zavodu RS za šolstvo vodi in koordinira dr. Ada Holcar Brunauer.
- 2 Šola z odprtimi učilnicami ima pouk organiziran v prostoru, v katerem med učilnicami ni sten, temveč posamezne skupine/razredi delajo vsaka v svojem kotičku. Skupine so ločene le s tablam in omarami. Učencem omogočajo tudi prehode med skupinami/razredi, glede na predznanje, interese itd.
- 3 Profil je neke vrste listovnik učenca, v katerem ta predstavlja svoja znanja, spretnosti in veščine pri vseh predmetih. Gre za zbirko informacij o učenčevem napredku, prizadevanjih, trudu, kakor tudi za predstavitevno mapo dosežkov.
- 4 SOS – krajšava izhaja iz angleških poimenovanj (S – statement, O – opinion, S – support).